

Izbris kapitalskih družb Ko do konca življenja plačuješ za izjavo, ki je nikoli nisi dal

Danes devetindesetletna Marta je leta 1989 skupaj z zdaj že nekdanjim soprogom ustanovila računalniško podjetje. To je hitro raslo in kmalu zaposlovalo več kot 20 ljudi. A v začetku 90. let se je znašlo med osmoljenci v aferi Slovin in od takrat se ni več postavilo na noge. Računi podjetja, družbe z omejeno odgovornostjo (d. o. o.), so bili od leta 1993 blokirani. Leta 1998 so predlagali stečaj, ker pa je bilo vse premoženje podjetja zarubljeno, niso imeli s čim poravnati sodnih stroškov, zato je sodišče predlog zavrnilo.

Maja Grgič

Tako se je podjetje znašlo med 40.000 nedelujočimi podjetji, ki so bila po sprejetju zakona o finančnem poslovanju v letu 1999 izbrisana, Marta in njen soprogram pa sta morala kot družbenika kapitalne družbe nase prevzeti dolgove podjetja, kar jo je, kot pravi, pahnilo v suženjski odnos.

Dolgove namreč plačuje še danes, premoženja nima, plačo ima pod izvršbo. Enega upnika je poplačala, trenutno odplačuje 10.000 evrov dolga banki, vsak čas pričakuje tudi izvršbo za dolg do zavarovalnice, ki se je v teh letih povzpela na astronomskih 600.000 evrov. »Ni realno, da bi lahko posameznik to v življenju poravnal,« pravi Marta, ki se odpravlja v pokoj in bo dolg morala odplačevati tudi od pokojnine.

»Če bi vedela, kaj se bo zgodilo, bi se takrat osebno zadolžila in poravnala stroške za stečaj podjetja,« dodaja. Poudarja, da vsa ta leta ni mogla razmišljati o ustanovitvi novega podjetja, ni si mogla ustvariti ne premoženja ne normalnega zasebnega življenja, saj bi vsi dolgovi prešli tudi na partnerja. Če tega ne bo mogoče urediti po drugi poti, se bo verjetno odločila za osebni stečaj.

Podobna je zgodba zdaj že invalidsko upokojenega Tomaža, ki je od očeta nasledil ključavničarsko delavnico in jo leta 1992 preoblikoval v d. o. o. Ker se je leta 1996 invalidsko upokojil in ker je bilo dela vse manj, je želel kot lastnik družbo zapreti, a sta ga nečak in njegov prijatelj prosila, naj jima družbo proda, in Tomaž je privolil. Ker pa nečak in prijatelj nista zmoгла takoj poravnati kupnine, je po nasvetu notarke ostal 40-odstotni lastnik družbe, in sicer za tri leta, v tem času naj bi mu nečak in prijatelj delež poplačala. »Jaz sem bil tihi družbenik, saj sem invalidsko upokojen in niti ne smem delati,« pravi Tomaž. Vendar je podjetje nekaj časa uspešno poslovalo, nato pa zašlo v težave in bilo zaradi prenehanja delovanja v začetku leta 2005 izbrisano iz sodnega registra. Kot družbenik je Tomaž postal soodgovoren za dolgove podjetja. In ker nečak in prijatelj, ki sta vse skupaj zavozila, nimata premoženja in sta večinoma brezposelna, vse izvršbe zadevajo le Tomaža. »Ugovore pišem le jaz, ker onadva nimata nobenega premoženja in pravita, da jima tako nimajo česa vzeti,« pojasnjuje. Zaradi pravnomočnih tožb ima blokirani transakcijski račun, razpolaga lahko le z 425 evri pokojnine. Do leta 2014 bo odplačeval več kot 12.000 evrov dolga do davčne uprave, nato pa Intereuropi in drugim upnikom, katerih izvršbe bi lahko postale pravnomočne. Dolgovi se zaradi

Stran / Page: 10

Doseg / Reach: 145000

Država / Country: SLOVENIA

Površina prispevka / Size: 1157 cm2

2 / 5

zamudnih obresti seveda debelijo. Hišo mu je za zdaj uspelo rešiti s prepisom na ženo, a če bo upnikom s tožbo na to uspelo pred zastaranjem dolga oziroma poplačilom, bi utegnil izgubiti tudi njo.

Marta in Tomaž (pravi imeni hranimo v uredništvu, saj se ne želita še dodatno izpostavljati) sta le dva od številnih družbenikov izbranih kapitalskih družb, ki so se po letu 1999 znašli v primežu ureditve zakona o finančnem poslovanju podjetij. Pri Civilni iniciativi nasilno izbranih podjetij (CINIP) so zbrali okrog 40 zgođb, ki so si zelo podobne: zakonski izbris podjetja večinoma zaradi nedelovanja, družbeniki postanejo dolžniki upnikov teh podjetij, izvršbe, rubeži, izguba premoženja, tudi hiš in stanovanj, zaseg prihodkov, negotovost in životarjenje, ki mu ni videti konca, marsikje tudi razpad zakona in psihična uničenost ter obup, saj ne vidijo izhoda.

Izbrisani čez noč

Zakon o finančnem poslovanju iz leta 1999 je namreč določil, da se gospodarska družba med drugim izbriše po uradni dolžnosti, če se ni uskladila z zakonom o gospodarskih družbah in če nima premoženja oziroma 12 mesecev ne opravlja izplačil. Ob tem je ta zakon uvedel določilo, da ob izbrisu velja, da so družbeniki podali izjavo iz 394. člena zakona o gospodarskih družbah (ZGD), torej da po prenehanju družbe prevzemajo obveznosti za plačila morebitnih preostalih dolgov družbe. To drugače rečeno pomeni, da so družbeniki izbranih podjetij postali solidarni dolžniki do upnikov družb s svojim osebnim premoženjem. To so v nekaterih primerih postali celo delavci, ki so svoj delež v podjetju pridobili zaradi neizplačanih plač ali vloženih certifikatov, pa tudi takšni, ki formalno niso bili več lastniki, a so še bili vpi-

sani v sodni register. »Če bi leta 1993 to vedela, nikoli ne bi postala družbenica d. o. o., saj je takrat veljalo, da za dolgove ne odgovarjaš s svojim premoženjem, ampak s premoženjem družbe,« danes razmišlja Marta.

Namen zakona, ki ga je takrat predlagalo finančno ministrstvo pod vodstvom Mitje Gasparija, je bil izboljšati plačilno disciplino, omogočiti izbris nedelujočih podjetij in enakopravnejša obravnava upnikov. Zlasti naj bi želeli s tem za ušesa zagrabiti tiste, ki so se selili iz enega d. o. o. v drugega in za sabo puščali nepoplačane dolgove. Vlada je sprejetje zakona predlagala zato, da se jasno uredi dolžnost podjetij na področju finančnega poslovanja in uredi postopek izbrisa gospodarskih družb iz sodnega registra brez likvidacije, danes pojasnjujejo v Gasparijevem kabinetu.

Med tistimi, ki so že takrat opozarjali na neustreznost takšne ureditve, je bil dr. Šime Ivanjko z mariborske pravne fakultete, ki že več let opozarja, da fiktivna domneva, da so družbeniki podpisali izjavo o prevzemu obveznosti družbe, ni sprejemljiva in da so mnogi zato postali dolžniki tako rekoč čez noč. Ivanjko še meni, da je takšna ureditev posebnost v svetu in slaba za svobodno pobudo podjetništva, saj posega v osnove korporacijskega prava, torej da kapitalna družba za dolgove odgovarja s svojim premoženjem in ne osebnim premoženjem družbenika.

Prva ustavna presoja

Prav očitki, da je zakon retroaktiven, da temelji na fikciji, da so družbeniki podpisali izjavo o prevzemu odgovornosti, da neenakopravno obravnava družbenike in delničarje, da posega v temeljno načelo ločenosti kapitalne družbe in družbenika, so

Šime Ivanjko

Lojze Ude

bili med drugim razlog, da je zakon leta 2000 romal v presojo na ustavno sodišče. A to je leta 2002 odločilo, da izpodbijane določbe zakona niso v neskladju z ustavo, da pa je pri tem treba ločiti pasivne družbenike od aktivnih, torej tistih, ki so lahko vplivali na poslovanje podjetja.

Razlikovanje med aktivnim in pasivnim družbenikom je formalno vpeljal šele zakon o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju (ZFPPIPP), ki je v veljavo stopil leta 2008. Do takrat pa je bila presoja o tem prepuščena sodiščem. »Ocene te sodne prakse ne morem dati, ker ni nobene empirične raziskave o tem,« pravi dr. Lojze Ude, profesor na ljubljanski pravni fakulteti in nekdanji ustavni sodnik, ki dopušča, da so bile odločitve sodišča v nekaterih primerih tudi napačne. Ivanjko prav tako pravi, da analize odločitev sodišč še ni, da pa so ta povečini ugotavljala, katere možnosti so imeli družbeniki za vpliv na podjetje, in ker jih niso izkoristili, so morali plačati. Če bi šla družba denimo v stečaj ali likvidacijo, teh zapletov ne bi bilo. Odvetnik Andrej Simonič pa je septembra lani na posvetu o izbrisanih podjetjih v državnem svetu opozoril, da je bila sodna praksa povsem zgrešena, saj se je vse vrtelo okoli aktivnosti družbenikov, ne pa morebitne zlorabe. »Vrhovno sodišče je v eno od sodb zapisalo, da družbenik res ni bil aktiven, da pa je imel vse možnosti, da bi bil. Torej je kriv in ostaja v veljavi njegova odgovornost,« je ponazoril.

»Sodišče se na moje ugovore in dokazila, da sem bil le pasivni družbenik, ne odziva in me na vseh izvršbah, ker sem bil v registru najdlje vpisan kot lastnik, vpiše kot prvega dolžnika,« pravi Tomaž in dodaja, da dokler je sam vodil podjetje, ni bil nikomur dolžan niti dinarja – ne državi, ne dobaviteljem, ne delavcem. Tudi Marta pravi, da so se za podjetje trudili: »Ce bi želela oškodovati podjetje, zanj gotovo ne bi zastavila hiše, ki smo jo nato izgubili.«

Neuspeli poskus ustavitve postopkov

Družbeniki izbrisanih podjetij so se povežali v Civilno iniciativo nasilno izbrisanih podjetij. Po njihovih podatkih je bilo takšnih kapitalskih družb od leta 1999 do 2008 kar 17.080. Samo združenje ima danes okrog 300 aktivnih članov. »Mi ne naspotujemo čiščenju registrov, ampak temu, da obveznosti kapitalskih družb prehajajo na fizične osebe. Prav tako ne zago-

varjamo goljufov, a država lahko to uredi z drugimi mehanizmi, ne pa s spreminjanjem korporacijskega prava,« pravi Božo Kobal, pooblaščenec CINIP, kjer menijo, da je takšna ureditev krivična. »Nobeden od družbenikov izbrisanih podjetij ni imel možnosti, da bi se na to pritožil,« dodaja.

A pri tem je verjetno vendarle treba razlikovati med tistimi, ki so podjetja ustanovili pred uveljavitvijo spornega zakona iz leta 1999, in tistimi, ki so jih ustanovili po tem. Prvi namreč niso vedeli, kakšna ureditev jih bo doletela, za druge pa to ni bila več novost. Kobal priznava, da je za izbrisane v letu 1999 zakon res veljal za nazaj: »Vendar zakon ni v skladu z ZGD, saj še danes ob registraciji d. o. o. piše, da družbenik ne odgovarja za dolgove.« Tudi Ivanjko se strinja, da je zakon večja napaka za tiste, ki so podjetja ustanovili pred njegovo uveljavitvijo. Imenuje ga kar »zakon presenečenja«. Vendar po njegovem mnenju tudi kasnejši podjetniki ne bi smeli biti kaznovani, čeprav je bil zakon znan.

Posluh za družbenike izbrisanih podjetij je leta 2007 izkazala Janševa vlada, ki je z novelo zakona o finančnem poslovanju predvidela končanje vseh pravnih, upravnih in izvršilnih postopkov, ki so jih sprožili upniki izbrisanih družb. A novela je zaradi domnevne retroaktivnosti znova šla pred ustavno sodišče, to pa je sporne člene razveljavilo. Vendar pa, kot ugotavljata tako Ude kot Ivanjko, ustavno sodišče odprave odgovornosti družbenikov izbrisanih podjetij ni prepovedalo za naprej. Zato je bilo toliko bolj presenetljivo, da je prejšnja vlada pri pripravi ZFPPIPP, ki je nadomestil zakon o finančnem poslovanju, to odgovornost ohranila. Res pa je vnesla razlikovanje med pasivnim in aktivnim družbenikom, za kar štejejo tisti z najmanj četrtinskim deležem.

Rušenje načel korporacijskega prava

»Jaz bi še vedno raje videl ureditev brez te odgovornosti, a z bolj jasno opredeljenim pojmom spregleda pravne osebnosti. To je bistvo ločitve med osebnimi in kapitalskimi družbami,« meni Ude. Inštitut spregleda pravne osebnosti namreč ureja, kdaj so za dolgove družbe odgovorni tudi družbeniki in ne le podjetje; načeloma kadar gre za zlorabe in nepravilnosti pri poslovanju. Mnogi opozarjajo, da je to težko dokazovati, s čimer se Ude strinja, saj je dokazno breme na upniku. Tudi Ivanjko se zavzema, da bi v prihodnje odpravili prenos dolgov izbrisanih podjetij na njihove družbenike: »Nobene potrebe ni, da bi mo-

rali v zakonu imeti ta institut prenosa obveznosti.« Ivanjko celo meni, da je novi zakon še poslabšal položaj, saj je prej po njegovih besedah družbenik lahko vsaj dokazoval, da ni bil aktiven, zdaj pa tisti s četrtinskim deležem avtomatično odgovarja. Po nekaterih razlagah naj bi ZFPPIPP sicer prinesel bistveno novost – da izvršba ne more biti neposredna, ampak mora upnik družbenika izbrisane kapitalske družbe za to tožiti. A sodna praksa, pravijo poznavalci, še vedno omogoča neposredne izvršbe.

Andrej Vizjak, gospodarski minister v prejšnji vladi, ki je ustavitel postopkov leta 2007 tudi predlagal, je prepričan, da je ZFPPIPP le prinesel pomemben napredek: »Ključen problem je pri pasivnih družbenikih, za aktivnega pa je prav, da odgovarja.« Vizjak dopušča tudi možnost, da bi se to reševalo v okviru ZGD, zanj je bistvena le vsebina.

Ob vsakem razmišljanju o morebitni odpravi te avtomatične osebne odgovornosti družbenikov za dolgove izbrisane družbe se vedno znova oglasijo upniki, ki opozarjajo, da z odpravo te ureditve ne bi bili več zaščiteni. V času, ko plačilna nedisciplina narašča, je bržkone pričakovati še večji odpor do tega. Ude odgovarja, da morajo upniki sami paziti, s kom poslušajo, poleg tega pa lahko ob zlorabah posežejo tudi po institutu spregleda pravne osebnosti: »Ta odgovornost za izbrisano podjetje je izrazita posledica počasnega uveljavljanja podjetništva in nespodobnosti sodišč, da zlorabe družbenikov za osebno korist uveljavijo prek instituta spregleda pravne osebnosti.« Nadaljuje, da zaradi upnikov ne moremo spremeniti bistva ureditve teh gospodarskih pravnih subjektov, »in eden od teh je, da kapitalska družba odgovarja s celotnim premoženjem, družbenik pa ne. Tako je povsod po svetu.« Po Udetovem mnenju bi bilo zgrešeno zaradi plačilne nediscipline to sedanjou ureditev, ki je veljala za prehodno obdobje, spremeniti v sistem. Ivanjko celo meni, da ta ureditev ne rabi večji plačilni disciplini: »Kajti nedisciplina pomeni, da nisem plačal v roku. Tukaj pa pride do poplačila šele po nekaj letih in to nič ne prispeva k plačilni disciplini.«

Ustavitvi postopkov so leta 2007 nasprotovali tudi v Konfederaciji sindikatov 90. Njihova pravnica Emina Hostnik pojasnjuje, da so in bodo nasprotovali vsem poskusom ustavitve postopkov za nazaj, saj pravic upnikov, v njihovem primeru delavcev, ni mogoče izbrisati čez noč. Pri njih na poplačilo čaka 20 do 25 delavcev. Hostnikova priznava, da so nekatere zgodbe žalostne na obeh straneh, in dodaja, da ukinitvi te odgovornosti v primeru izbrisa

podjetij za naprej ne bi nasprotovali.

Na ministrstvu za pravosodje prav zdaj pripravljajo spremembe ZFPPIPP, a konkretnih odgovorov, ali je mogoče pričakovati spremembe za odpravo omenjene odgovornosti ob izbrisu podjetij, nismo dobili. Pojasnili so, da so v ta namen oblikovali delovno skupino – po dosegljivih informacijah jo vodi Nina Plavšak –, ki bo pripravila predloge. Skupina se je 10. februarja letos srečala tudi s predstavniki civilne pobude CINIP; ta je predlagala, naj bo namesto aktivnosti in pasivnosti merilo odgovornost družbenika za dolgove. »Imamo institut spregleda pravne osebnosti, in če se nekomu dokaže, da je goljufal, ga je treba kaznovati,« opozarja Kobal. Za mnenje smo prosili tudi gospodarskega ministra Mateja Lahovnika in razvojnega ministra Mitjo Gasparija, a sta nas naslovlila na ministrstvo za pravosodje.

Rešitev: ustavni zakon ali osebni stečaj

A tudi če bi se vlada le odločila, da pri prenovi zakona predlaga umik sporne odgovornosti družbenikov izbrisanih podjetij, to ne bi rešilo Marte, Tomaža in mnogih drugih izbrisanih dolžnikov, saj bi spremembe veljale za naprej, za nazaj pa po presoji ustavnega sodišča to ni mogoče. V CINIP zato zdaj razmišljajo o ustavnem zakonu, ki ga ni mogoče poslati v ustavno presojo. »Vsi ugotavljajo, da je to krivica, nato pa se vedno ustavimo pri odločitvi ustavnega sodišča,« pojasnjuje Kobal. Za ustavni zakon, ki bi ustavil že začete postopke, bi potrebovali najmanj 60 poslanskih glasov. Ivanjko takšno rešitev podpira, medtem kot je Ude do nje zadržan. »To je vendarle preveč parcialen problem, da bi ga reševali z ustavnim zakonom. Ne vem, kako si ga zamišljajo in ali bi veljal za nazaj,« razmišlja.

Če tega zakona ne bo, družbenikom izbrisanih podjetij, ki bi sicer dolgove plačevali do konca življenja, ostane le še osebni stečaj z odpustom dolga. Ta je po ZFPPIPP možen od leta 2008 in nekateri so se zanj že odločili, tudi Martin nekdanji mož. Čeprav se na prvi pogled to zdi neustavna rešitev za dolgove, vse skupaj le ni tako preprosto, saj dolžnik ostane brez premoženja in ima v preizkusnem obdobju tudi določene obveznosti. »To sploh ni tako zelo elegantna rešitev. Osebni stečaj je trd režim in obveznosti stečajnega dolžnika so kar velike,« opozarja Ude. Ivanjko pa se celo vzema, da bi za te vrste dolžnikov poenostavili postopek osebnega stečaja z odpustom dolga in skrajšali roke, pri čemer bi

sodniki imeli pooblastilo, da ugotovijo, ali je nekdo kriv ali ne.

Nekateri družbeniki izbrisanih podjetij svojo pravico že iščejo na evropskem sodišču za človekove pravice, civilna iniciativa CINIP pa je za sestanek že zaprosila tudi evropsko komisijo, da bi jo seznanila s problemom. A Kobal pravi, da internacionalizacija problema ni njihov namen. »Mi bi želeli, da se to reši v Sloveniji,« sklene. ☞